

Prvo obraćanje dade u Nemačkoj

Rihard Hilzenbek (1918)

Dame i gospodo!

Ovo večer je zamišljeno kao znak podrške dadi, novom međunarodnom „umetničkom pravcu“, osnovanom pre dve godine u Cirihi. Među inicijatorima tog lepog cilja bili su Hugo Bal, Emi Henings, slikar (Marsel) Slodki, Rumuni Marsel Janko i Tristan Cara i na kraju, mada ne i poslednji, ja lično, koji sada imam čast da istupim u ime svojih starih prijatelja i propagiram naše stare-nove poglede. Hugo Bal, veliki umetnik i još veći čovek, potpuno nesnobovsko i neknjiževno ljudsko biće, osnovao je u Cirihi, 1916, Kabare Volter, u kojem se, uz našu pomoć, razvio dadaizam. Dadaizam je neminovno bio međunarodni proizvod. Morali ste da pronađete nešto zajedničko sa Rusima, Rumunima, Švajcarcima i Nemcima. Bio je to pravi veštičji sabat, kakav ne možete ni da zamislite, halabuka od jutra do mraka, divljanje bubnjeva i tam-tamova, ekstaza dvokoraka i kubističkih plesova. Rumuni, koji su došli iz Francuske, voleli su Apolinera i Maksa Žakoba, i znali sve o Barzinu, *Poème et drame*¹ i kubistima. Marinetti, Palaceski (Aldo Palazzeschi) i (Alberto) Savinio pisali su nam iz Italije. Mi Nemci smo tu bili prilično izgubljeni. Bal je zapravo bio jedini koji je prihvatio i promislilo sve probleme koje su postavili futuristički i kubistički pokret. Možda su ga i neki među vama slušali kada je 1915, ovde u Berlinu, govorio na Ekspresionističkoj večeri, koju sam organizovao zajedno s njim.² To je zaista bila najekspresionističkija poezija koja se mogla čuti u Nemačkoj. Bal je onda poveo svog „besnog psa“ u Švajcarsku, maštu takve snage da manje duše, kao što su Rubiner (Ludwig Rubiner) i Koridi (Eduard Korrodi), još uvek pate zbog nje. Kabare Volter je bio naša eksperimentalna pozornica, na kojoj smo pokušavali da pronađemo ono što nam je zajedničko. Zajedno smo pravili predivnu crnačku muziku, pomoću čegrtaljki, drvenih palica i drugih primitivnih instrumenata. Igrao sam ulogu kantora, skoro mitske figure. *Trabaja, Trabaja la mojere...* uz dobru dozu patetike. Ljudi iz Ciriha, svih fela i zanata, ujedinili su se u kampanji protiv nas. To je bilo najbolje od svega: sada smo znali s kim imamo posla. Bili smo protiv pacifista, zato što nam je rat, na kraju krajeva, pružio priliku da živimo u slavi. A u to vreme, pacifisti su bili još

¹ Naslov Barzinovog časopisa (pesnik Henri-Martin Barzun, 1881–1973, jedan od pionira simultaneizma).

² „*Expressionistenabend* (ekspresionističko večer) u *Haromoniumsaal*, prvo takvo u Berlinu“, piše Hugo Bal u svom dnevniku, za večer održano 12. V 1915. (Hugo Ball, *Die Flucht aus der Zeit*, 1927, str. 23, izdanja iz 1946.)

pristojniji svet nego danas, kada svaki glupi balavac, koji maše svojim knjigama protiv duha vremena, pokušava da izvuče neku vajdu iz ekonomske situacije. Bili smo za rat i dadaizam je i dalje za rat. Stvari se moraju sudariti: sve još uvek nije tako okrutno kao što bi trebalo da bude.³ U Kabareu Volter prvo smo eksperimentisali sa sopstvenim kubističkim plesovima, maskama Marsela Janka i svojeručno izrađenim kostimima od šarenog papira i šljokica. Tristan Cara, koji sada objavljuje dadaističke publikacije u Cirihu, osmislio je scensku postavku simultane poeme, koju na raznim jezicima, u različitim ritmovima i tonovima izvodi nekoliko osoba istovremeno. Ja sam izmislio koncert samoglasnika (*concert des voyelles*) i bruitističku poemu, mešavinu pesme i brutističke muzike, sličnu onoj koju su proslavili futuristi u komadu *Réveil de Capitale*.⁴ Inovacije su počele da pljušte; Cara je izmislio statičnu poemu (*poème statique*), neku vrstu optičke poeme, u koju se gleda kao u šumu; ja sam, opet, uveo poemu pokreta (*poème mouvementiste*), koja se recitovala uz izvođenje primitivnih pokreta, kakvi se nikada ranije nisu mogli videti.

Dame i gospodo: tako je nastao dadaizam, žižna tačka internacionalnih energija. Bilo nam je dosta kubizma, puka apstrakcija nam je postala dosadna. Prirodno dolazite do onog stvarnog, kada se jednom trgnete i oživite. Futurizam, kakav je tada bio, bio je čisto italijanska stvar, borba protiv te strašne zastarelosti, koja je u savezu s ljigavim komercijalizmom uništila svaki talenat u Italiji. Futurizam, na koji su ovde u Nemačkoj, gde imamo tu retku čast da budemo poslednji u svemu, najsirovije neznalice i šupljoglavci, sve do skora, gledali s prezirom, kao na prevaru, zato što su njegovi stihovi bili loši i nerazumljivi, taj isti futurizam, dame i gospodo, bio je pobuna protiv kipa Apolona, protiv kantilena i bel kanta – ali, šta dadaisti imaju s tim? Ništa, ni sa futurizmom, ni sa kubizmom. Mi smo bili nešto novo, mi smo bili dade, Bal-Dada, Hilzenbek-Dada, Cara-Dada. Dada je reč koja postoji u svim jezicima – ona ne izražava ništa osim internacionalnog karaktera pokreta i nema nikakve veze sa detinjastim brbljanjem, s kojim su neki hteli da je povežu. Šta je onda taj dadaizam, o kojem govorim večeras? On želi da bude *fronda* (pobuna) glavnih internacionalnih umetničkih pokreta. On je most ka novoj radosti pravih stvari. Njega čine pojedinci koji umeju da se uhvate u koštac sa životom, stvarni likovi, miljenici sudbine, sposobni za iskustvo. Ljudi izoštrenog intelekta, koji su svesni da se nalaze na istorijskoj prekretnici. Na korak od politike. Sutra ili ministri ili mučenici iz Šliselburga.⁵ Dadaizam je nešto što prevazilazi elemente futurizma i teoreme kubizma. On je nužno nešto novo, zato što se nalazi na pramcu razvoja, a vremena se menjaju sa onima koji su u stanju da se i sami promene. *Fantastične molitve*,⁶ iz kojih ću vam

³ Hilzenbek, naravno, provocira liberalne, buržoaske pacifiste, koje je očekivao u publici, među ekspresionističkim umetnicima, na koje će se dada uskoro obrušiti.

⁴ Luigi Russolo (1885–1947), „Buđenje prestonice“, 1913–1914.

⁵ Schlüsselburg ili Šliseljburg, grad kod Sankt Peterburga, poznat po tamnici iz vremena carizma.

⁶ Richard Huelsenbeck, *Phantastische Gebete*, Collection Dada, Zürich, 1916.

sada pročitati nešto, objavljene su kao dadaističko izdanje, i dočaraće vam, nadam se, kolorit tog pokreta.

Richard Huelsenbeck, „Erste Dadarede in Deutschland“. Prvi put pročitano u *Galeriji Nojman* (Galerie Neumann) u Berlinu, 18. II 1918 (prema drugim izvorima, 22. I 1918). Ubrzo posle toga, Hilzenbek, Raul Hausman, Hana Heh, Johanes Bader, Georg Gros, Džon Hartfild, Viland Hercfelde, Valter Mering i drugi, osnivaju prvu berlinsku dadaističku grupu, čiji će tekstovi, tipografija, dizajn, kolaži, fotomontaže i druge inovacije dati veliki doprinos eksplozivnom širenju dade u svim evropskim provincijama. Objavljeno u Richard Huelsenbeck, *Dada Almanach*, Berlin, 1920, str. 104–108 (str. 110–113. izdanja Atlas Press).

AG, 2015, <http://anarhija-blok45.net1zen.com>